

JOANNA GRZELA
BARBARA BIENIEK

OD IDEI DO FAKTU – DROGA SZWECJI DO NATO

FROM IDEA TO THE FACT – SWEDEN'S ROAD TO NATO

Abstract. Sweden's security and defense policy has changed over the years – from putting a strong emphasis on national territorial defense, through participation in international crisis management missions, to a return to the concept of total defense. One of the first significant changes in Swedish security and defense policy dates back to the 2009 Declaration of Solidarity, which was repeated in 2014. Then and there, the government stressed that Sweden would not remain passive when another state is affected by a disaster or attacked. However, the real “revolution” in the Swedish security doctrine occurred after the Russian invasion of Ukraine in February 2022. The aforesaid war forced Sweden to review its security policy, resulting in the government's decision that the Kingdom of Sweden would no longer be safe outside of NATO. Sweden's resolution to join the North Atlantic Treaty Organization is historic and breaks with its long tradition of neutrality and non-alignment.

Keywords: Sweden in NATO; aggression against Ukraine; neutrality; military non-alignment policy.

WPROWADZENIE

Szwecja od czasów napoleońskich jest państwem neutralnym, co oznacza, że nie angażuje się w konflikty zbrojne oraz nie przyłącza się do sojuszków militarnych. W ten sposób zapewniła sobie pokojowe warunki do rozwijania demokracji obywatelskiej, niezakłócony wzrost gospodarczy oraz bezpieczeństwo. Historycznie rzecz biorąc, niezaangażowanie Szwecji oznaczało zdolność do uchylania się od militarnej konfrontacji i ochrony określonych

Dr hab. JOANNA GRZELA, prof. UJK – Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Wydział Prawa i Nauk Społecznych; adres do korespondencji: ul. Uniwersytecka 15, 25-406 Kielce; e-mail: joanna.grzela@ujk.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4341-947X>.

Mgr BARBARA BIENIEK – Szkoła Doktorska w Uniwersytecie Śląskim; adres do korespondencji: ul. Bankowa 14, 40-007 Katowice; e-mail: barbara.bieniek@us.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2048-3700>.

interesów narodowych z dala od szerszej globalnej gry. Status ten pozwolił Królestwu zachować niezależność. Dołączenie do Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO) było wielokrotnie przedmiotem debaty, jednak z podjęciem ostatecznej decyzji zwlekano, aż do agresji Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 roku. Szwecja stanęła wówczas przed wyborem: albo stać się pełnoprawnym członkiem NATO, albo pozostać przy doktrynie nieangażowania się w militarne zobowiązania. Podjęcie szybkiej i jednoznacznej decyzji uzależnione było od takich czynników, jak: zachowanie Rosji, presja środowiskowa związana z dążeniem Finlandii do uzyskania statusu państwa członkowskiego oraz warunków, jak i zobowiązań wynikających ze stania się częścią militarnego Sojuszu. Rezygnacja Szwecji z dotychczasowego statusu zmieni obecny obraz regionu nordyckiego i jeszcze bardziej przybliży to państwo do konfrontacji z Rosją.

Celem tekstu jest analiza podejścia Królestwa Szwecji do członkostwa w NATO przed i po rosyjskiej agresji na Ukrainę w 2022 roku. Pierwsza część przedstawia kontekst historyczny szwedzkiej neutralności oraz powiązania Szwecji z NATO przed 24 lutego 2022 roku. Następnie zaprezentowano możliwości, wyzwania i zagrożenia związane z przystąpieniem Królestwa do NATO po ataku na Ukrainę. Sformułowana w artykule teza brzmi: rosyjska agresja na Ukrainę w lutym 2022 roku zakończyła szwedzkie przywiązanie do dwustuletniej tradycji neutralności i wpłynęła na decyzję w sprawie przystąpienia do NATO. W celu jej weryfikacji postawiono następujące pytania badawcze: Jak wyglądało zaangażowanie Szwecji w pracę NATO przed lutym 2022 roku? Jak agresja Rosji na Ukrainę przyczyniła się do zmiany podejścia do polityki neutralności Królestwa? Jakie konsekwencje związane są z uzyskaniem przez Szwecję statusu państwa członkowskiego? Aby uzyskać odpowiedzi na tak sformułowane pytania, wykorzystano metodę analizy literatury, instytucjonalno-prawną oraz komparatystyczną. Wyniki końcowe pokazały, jak w ciągu trzech miesięcy zmieniła się szwedzka percepcja Sojuszu oraz przywiązanie do tradycji neutralności.

1. ISTOTA SZWEDZKIEJ NEUTRALNOŚCI W OKRESIE ZIMNEJ WOJNY

Decydującą rolę w określaniu kierunków polityki bezpieczeństwa Szwecji odgrywa jej geostrategiczna pozycja. Położenie Królestwa na linii napięć Wschód–Zachód było i jest kluczowym czynnikiem dla decyzji tego państwa o przyjęciu polityki neutralności, mającej na celu zapewnienie niezależności

poprzez niezaangażowanie polityczne i wojskowe. Neutralna postawa w polityce bezpieczeństwa Szwecji chroniła państwo przed działaniami wojennymi, co przełożyło się na niemal dwieście lat pokojowego istnienia oraz okazało się głównym czynnikiem kształtującym tożsamość Szwedów i postrzeganie Szwecji przez międzynarodowe otoczenie.

W opinii szwedzkiego historyka Mikaela af Malmborga ocena Szwecji w okresie zimnej wojny nie może się opierać na prostej dychotomii „państwo neutralne” lub „państwo nienaturalne” lub „zaangażowane – niezaangażowane”. Jego zdaniem pełne zrozumienie rozwoju szwedzkiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa w okresie zimnej wojny wymaga skupienia się na tym, w jaki sposób została przekształcona „neutralność” – ze „zbrojnego izolacjonizmu do solidarności międzynarodowej” (zaangażowanie Szwecji w rozwiązywanie konfliktów międzynarodowych) (af Malmberg, 2001).

Polityka bezpieczeństwa Szwecji jest motywowana interesem narodowym, a jego istota i ewolucja przebiegały wraz z rozwojem sytuacji międzynarodowej (Grzela, 2019). Założenia polityki neutralności Szwecji zostały doprecyzowane przez ministra spraw zagranicznych Christiana Günthera w 1945 roku. Rząd zdecydował wówczas, że Królestwo powinno pozostać poza układem dwubiegunowym i nie opowiadać się po żadnej ze stron. Szwecja postanowiła stać na uboczu i nie angażować się w istniejące konflikty (Sutor, 1972). Ogólnym celem było zachowanie neutralności oraz uwiarygodnienie tej polityki za granicą, w szczególności wobec władz ZSRR (Gotkowska, 2013). Szwedzka neutralność była oparta na trzech zasadach: opór przed wejściem do NATO, wspieranie zbiorowego systemu bezpieczeństwa poprzez członkostwo w Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz rozwijanie i wzmacnianie współpracy nordyckiej. W połowie lat 50. rząd premiera Tage Erlandera wypracował stanowisko, upublicznione w komunikacie z 13 października 1956 roku, w którym polityka Szwecji została zdefiniowana jako niezaangażowanie w czasie pokoju i zachowanie neutralności podczas wojny (Agius, 2006). Szwedzki minister spraw zagranicznych Sven Olaf Andersson w 1988 roku przekonywał, że nie ma żadnych podstaw do odejścia państwa od neutralności, a jego zastępca Pierre Schori twierdził, że dzięki polityce neutralności i współpracy z innymi państwami ten wybór okazał się skuteczny w utrzymaniu stanu niskiego napięcia w regionie nordyckim (Doeser, 2008). Co ważne, Szwecja, chcąc utrzymać wiarygodność państwa niezaangażowanego, utrzymywała do połowy lat 80. XX wieku silną obronę (Dalsjö, 2012, s. 141-160). To był mocny środek odstraszający wobec potencjalnych agresorów, który pozwalał państwu pozostać neutralnym w przypadku wojny w Europie.

W okresie powojennym szwedzka neutralność była specyficzna. Jej pragmatyzm wyrażał się w elastycznym dostosowywaniu się do bieżących uwarunkowań międzynarodowych, nie wyłączając łamania jej założeń tam, gdzie było to konieczne (Czarny, 2018). Pomimo statusu państwa niezaangażowanego, Szwecja w strategii NATO była „cichym sprzymierzeńcem” i swego rodzaju „buforem” pomiędzy ZSRR i Norwegią. Z drugiej strony, mogła polegać na Sojuszu w przypadku ingerencji zbrojnej na jej terytorium, choć nie istniały żadne formalne gwarancje bezpieczeństwa ze strony mocarstw zachodnich (Hendrickson, 2007). Podczas zimnej wojny Szwecja współpracowała z NATO, a wcześniej, w latach 40. dostarczała USA i innym państwom Zachodu dane wywiadowcze, kupowała od nich sprzęt obronny z nadzieją, że Stany Zjednoczone przybędą Szwecji na ratunek w razie sowieckiego ataku (Dalsjö, 2006). Jednym z konkretnych przykładów były tajne powiązania systemów kontroli powietrza NATO w Norwegii z systemami szwedzkich sił powietrznych. O zainteresowaniu rozwijaniem współpracy wojskowej Szwecji i USA świadczyć może także zawarta w 1954 roku umowa między National Security Agency (NSA) a Försvarets Radioanstalt (FRA), której zarówno treść, jak i sam fakt istnienia zostały utajnione, podobnie jak jej przedłużenie w 2004 roku (Olsen, 2004).

W 1994 roku szwedzka Komisja ds. polityki neutralności opublikowała raport przedstawiający współpracę Szwecji z Zachodem w latach 1946-1969. Według Komisji, rząd Szwecji po zakończeniu II wojny światowej ocenił, że będzie potrzebować pomocy Zachodu, aby odeprzeć sowiecki atak, i że Zachód uważał, iż pomoc Szwecji leży w jego własnym interesie (Forsberg, Vaahtoranta, 2001). Czyniono więc przygotowania do współpracy, choć Szwecja nie podejmowała w tym okresie działań zmierzających do uzyskania bezpośredniej pomocy NATO na dużą skalę. Nacisk położono na pomoc pośrednią. Szwecja podjęła kroki, które miały umożliwić USA działania militarne przeciwko ZSRR w regionie Morza Bałtyckiego. Komisja przedstawiła kilka zasadniczych decyzji podjętych przez Szwecję w celu uzyskania pomocy pośredniej: 1. utrzymywano kontakty osobiste na wysokim szczeblu z kluczowymi państwami zachodnimi (z Wielką Brytanią i USA); 2. ustanowiono bezpieczne środki łączności z Norwegią i Danią, co miało umożliwić koordynację operacji lotniczych między Szwecją a Sojuszem; 3. rozbudowano pasy startowe, aby umożliwić bombowcom NATO awaryjne lądowanie w Szwecji w drodze powrotnej ze wschodu; 4. koordynowano nadzór powietrzny i wymieniano z NATO informacje wywiadowcze dotyczące obrony powietrznej (Kanger, Gummesson, 1990). Współpraca Szwecji i Sojuszu opierała się nie tylko na szwedzkiej chęci otrzymania pomocy z zewnątrz. NATO planowało obronę całej Skandynawii, w tym Szwecji.

USA wyraziły to w Raporcie Rady Bezpieczeństwa Narodowego z 1960 roku o gotowości do pójścia z pomocą Szwecji w przypadku agresji sowieckiej, z którego wynika, że były one przygotowane do obrony Szwecji bronią nuklearną (*National Security Council Report, Statement Of U.S. Policy Toward Scandinavia*, 1960). NATO było zainteresowane obroną Królestwa, ponieważ uważało go za strategicznie ważne dla obrony Norwegii i Danii. Szczególnie znamienny jest fakt, że NATO nie wierzyło, iż Szwecja może pozostać neutralna w przypadku wybuchu wojny. Sojusz nie uznawał również neutralności skandynawskiego państwa za przeszkodę we współpracy wojskowej, ale oczekiwał, że Królestwo przyłączy się do Zachodu w walce z sowieckim agresorem. I choć Szwecja nie zobowiązała się do przystąpienia do wojny, to została uznana jako „nieoficjalny członek” NATO (Holmström, 2008).

Analizując okres powojenny w polityce bezpieczeństwa Szwecji można zaryzykować stwierdzenie, że neutralność tego państwa jest kwestią trudną do zaklasyfikowania (Czarny, 2018; Sutor, 2016; Kobierecka, 2016). W okresie tym można bowiem wyróżnić trzy etapy, w których dominowały: doktryna neutralności, bezalianowości i solidarności. Niełatwo jest je precyzyjnie rozdzielić, gdyż w pewnym stopniu zachodziły one na siebie: pojęcia „bezalianowość” używano równolegle, a nawet wymiennie z neutralnością. Z kolei doktryna solidarności występowała także w okresie deklarowanej neutralności, zaś pojęcie wojskowej bezalianowości nadal jest stosowane równolegle z doktryną solidarności.

Szwedzka polityka neutralności okresu zimnej wojny została oficjalnie zamieniona w 1992 roku na rzecz „wojskowego niezaangażowania”. Neutralność w wojnie nie była już imperatywem. Zamiast tego przyjęto elastyczne podejście, w którym neutralność uznano za jedną z opcji. Rząd kierowany przez Carla Bildta uzyskał zgodę głównych partii politycznych na zastąpienie polityki neutralności wojskowym niezaangażowaniem i ogłosił tzw. Formułę 1992: „nieuczestniczenie w sojuszach wojskowych ma na celu umożliwienie naszemu państwu pozostanie neutralnym w przypadku wojny w naszym otoczeniu” (Möller, Bjereld, 2010; Pashkov, 2009; Bildt, 1996, s. 153-166). Ważnym sygnałem zmian w percepcji neutralności był fakt, że w latach 90. Szwecja pogłębiła współpracę z NATO m.in. poprzez udział w operacjach międzynarodowych, zwiększenie interoperacyjności z siłami NATO, a także udział w organizowanych przez Sojusz ćwiczeniach. W 1995 roku stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej (UE). Uczestnicząc w jej działaniach, zintegrowała z nią swoją politykę zagraniczną i zyskała możliwość wywierania wpływu na kształt unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Z drugiej strony, poprzez udział

w sojuszu politycznym, oddaliła się od tradycji sięgającej 1812 roku, ponieważ członkostwo w UE zobowiązuje do wzajemnej pomocy i wsparcia przy zastosowaniu wszelkich dostępnych środków w przypadku zbrojnej agresji na jedno z państw.

Polityka bezaliansowości była podstawą strategii bezpieczeństwa Królestwa Szwecji aż do przełomu XX i XXI wieku, wtedy to bowiem m.in. pod wpływem rosnącej agresji Rosji w relacjach międzynarodowych, zdecydowano o intensywniejszej niż dotychczas współpracy z kluczowymi gwarantami europejskiego i światowego bezpieczeństwa – UE, ONZ i NATO. Międzynarodowe zaangażowanie Szwecji nie było postrzegane jako konieczność całkowitej rezygnacji z polityki neutralności, ale jako dostosowanie się do nowych realiów – wyzwań i zagrożeń europejskiego bezpieczeństwa. Jedną z konsekwencji tego zaangażowania była legitymizacja posunięć rządu dystansującego państwo od swojej oficjalnej polityki „wojskowego niezaangażowania” bez podejmowania ryzykownych politycznie kroków i formalnej rezygnacji z dotychczasowej strategii bezpieczeństwa. Pojęcie „neutralności” nie tylko ewoluowało, ale stopniowo zniknęło z retoryki szwedzkiego rządu i jego oficjalnych dokumentów.

Zmiany w polityce bezpieczeństwa Szwecji unaocznily się podczas prac nad traktatem konstytucyjnym UE. Królestwo nalegało na wpisanie do niego tzw. klauzuli solidarności. Na szczeblu krajowym zapisy te potwierdzono w deklaracji solidarności przyjętej przez Riksdag 16 czerwca 2009 roku. Wraz z klauzulą solidarności szwedzki rząd przyznał, że wyklucza to możliwość neutralności w przypadku konfliktu w najbliższym otoczeniu i jest zasadniczą zmianą w stosunku do polityki lat 90. XX wieku. Rząd po raz pierwszy w czasach współczesnych wyraźnie stwierdził, że będzie oczekiwać pomocy w sytuacji zagrożenia lub ataku; nie pozostanie bierny w obliczu konfliktu w bezpośrednim otoczeniu państwa oraz deklaruje możliwość pomagania innym krajom w sytuacji konfliktu (Grzela, 2019).

2. PARTNERSTWO Z NATO

Warto przypomnieć, że na początku lat 90. XX wieku sprawa ewentualnego członkostwa Szwecji w NATO nie była przedmiotem debaty publicznej. Panowała bowiem dość powszechna opinia, że w świetle zmian w Europie i spadku zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej NATO wyczerpało swoją misję. Uznano, że rozszerzenie Sojuszu byłoby uznane przez Rosję za prowokacyjne. Ponadto wątpiono w gotowość NATO do zapewnienia bezpieczeństwa nowym

członkom (SOU, 1994). Szwecja w maju 1994 roku przystąpiła do Partnerstwa dla Pokoju (PdP), nie decydując się jednak na akces do Sojuszu z powodu braku zgody Szwedów (w 1994 roku tylko 15% obywateli było za przystąpieniem do NATO) (Opinioner, 2015). Państwo aktywnie uczestniczyło w działaniach NATO, adresowanych do państw nieczłonkowskich i ukierunkowanych na podtrzymywanie oraz rozwijanie zbiorowego bezpieczeństwa i pokoju.

Premier Ingvar Carlsson w grudniu 1994 roku stwierdził, że członkostwo w NATO osłabiłoby, a nie wzmocniło bezpieczeństwa Szwecji. Królestwo stopniowo intensyfikowało kontakty z NATO poprzez Radę Partnerstwa Euro-Atlantyckiego. Państwo to uczestniczyło w operacji w Bośni i Hercegowinie (1995), w Kosowie (KFOR – 1999), w Afganistanie (ISAF – 2003). W 1999 roku Międzynarodowe Centrum Szwedzkich Sił Zbrojnych (*The Swedish Armed Forces International Centre*, SWEDINT) zostało wyznaczone na Centrum Treningowe PdP. Szwecja włączyła się także do programu *Science for Peace and Security* (SPS), który wspiera regionalne bezpieczeństwo dzięki współpracy naukowej między uczonymi państw NATO i państw partnerskich. W jego ramach naukowcy ze Szwecji uczestniczyli w warsztatach badawczych dotyczących m.in. bezpieczeństwa informacji, ochrony cywilnej infrastruktury przed terroryzmem i handlu ludźmi. Szwecja brała również udział w wieloletnim projekcie, którego celem było opracowanie stałego systemu monitorowania i oceny ryzyka związanego z zatopioną w Morzu Bałtyckim amunicją z I i II wojny światowej, stanowiącą poważny problem dla środowiska i bezpieczeństwa tego akwenu. PdP ułatwiło przekształcenie Sił Zbrojnych Szwecji i miało kluczowe znaczenie dla zwiększania zdolności do współdziałania z innymi narodami. Nowa orientacja Sił Zbrojnych koncentrowała się niemal wyłącznie na szkoleniu i uczestnictwie w międzynarodowych operacjach pokojowych prowadzonych przez ONZ, UE i NATO. To wpłynęło na strukturę i szkolenie oddziałów bojowych oraz na efektywne wykorzystanie zasobów cywilnych w sytuacjach kryzysowych.

Partnerstwo Szwecji z NATO było charakteryzowane jako wszechstronne i dobrze rozwinięte. Od 2013 roku Królestwo uczestniczyło jako partner Sił Odpowiedzi NATO (*NATO Response Force*, NRF), współtworząc zaawansowane technologicznie, wielonarodowe siły szybkiego reagowania, przygotowane do użycia zarówno w przypadku uruchomienia art. 5 (jako siły przygotowujące wejście sił głównych), jak i w innych typach operacji sojuszniczych (misje reagowania kryzysowego, demonstracja siły, ochrona infrastruktury krytycznej). Ponadto państwo to brało udział w dwóch kolejnych formatach partnerskich, ustalonych podczas Szczytu NATO w Walii we wrześniu 2014 roku: Inicjatywie dotyczącej Interoperacyjności Partnerów (*Partnership Interoperability*

Initiative, PII), która stanowi ramy współpracy krajów partnerskich NATO, oraz Programie Szerszych Możliwości (*Enhanced Opportunity Programme*, EOP), oferująca państwom partnerskim możliwość ściślejszej współpracy w sprawach wojskowych, obronności i bezpieczeństwa.

Zwiększona aktywność Rosji w regionie nordycko-bałtyckim oraz rosyjska napaść na Ukrainę, rozpoczęta w lutym 2014 roku, spowodowały, iż Szwecja została zmuszona do zmiany dotychczasowych nakładów na obronność oraz zredefiniowania potencjalnych zagrożeń. Po wydarzeniach w Ukrainie region nordycko-bałtycki stał się obszarem najbardziej narażonym na zwiększoną rosyjską aktywność wojskową, co spowodowało, że Szwecja zaczęła przywiązywać większe znaczenie do zmian zachodzących w jej najbliższym sąsiedztwie – regionie Morza Bałtyckiego, Morza Barentsa i Arktyce. Stało się ono bowiem areną odrodzonych antagonizmów między Europą a Federacją Rosyjską. Potencjalny kryzys lub sytuacja konfliktowa w okolicach Szwecji stały się możliwe ze względu na ograniczone zasoby wojskowe państw bałtyckich i względną bliskość Rosji. Polaryzacja między Rosją i państwami Zachodu się pogłębiła. Zmieniające się warunki środowiska bezpieczeństwa skłoniły Szwecję do podjęcia kroków w kierunku pogłębienia dialogu politycznego i praktycznej współpracy z NATO. W 2014 roku Szwecja podpisała z NATO *Host Nation Support Memorandum of Understanding* (ratyfikowane w maju 2016 roku). Umowa precyzuje rolę Szwecji jako państwa gospodarza i ułatwia obecność wojsk NATO w związku z ćwiczeniami wojskowymi lub operacjami zarządzania kryzysowego prowadzonymi na jego terytorium.

Podsumowując. Szwecja jest jednym z najbardziej aktywnych partnerów NATO i cenionym kontrybutorem misji pokojowych. Jak wcześniej wspomniano, brała udział we wszystkich głównych międzynarodowych operacjach zarządzania kryzysowego prowadzonych przez NATO w ramach mandatu ONZ (NATO, 2016). Choć nie jest członkiem Sojuszu, to coraz bliżej z nim współpracuje, a wojsko trenuje regularnie z siłami sojusznicznymi. Uczestnicząc w operacjach zarządzania kryzysowego i w ćwiczeniach prowadzonych przez NATO, Szwedzkie Siły Zbrojne rozwinęły własne możliwości operacyjne, a także wysoki stopień interoperacyjności. W efekcie, Szwecja jest uważana za jedno z najbardziej interoperacyjnych państw partnerskich. Udział w głównych misjach NATO odegrał niebagatelną rolę w rozwijaniu zdolności wojskowych i potwierdzeniu pozycji Szwecji jako ważnego i bliskiego partnera Sojuszu (Ministry of Defence, 2013).

Pomimo rosyjskiej agresji na Ukrainę w 2014 roku, państwo to nie dążyło do członkostwa w NATO. Mimo obaw związanych ze wzrostem rosyjskiej

aktywności wojskowej, większość Szwedów nadal sprzeciwiała się rezygnacji z tradycyjnej neutralności i aspiracji do członkostwa w NATO. Rosja, świadoma niedostatków systemu obrony Szwecji, jeszcze przed aneksją Krymu przeprowadziła kilka prowokacji militarnych, które w założeniu miały zbadać reakcję Szwedzkich Sił Zbrojnych. W 2011 roku kraj ten wznowił loty bombowców dalekiego zasięgu nad regionem nordycko-bałtyckim. Rosyjski samolot wojskowy zaczął latać blisko szwedzkiej przestrzeni powietrznej, pojawiły się także doniesienia na temat obcych okrętów podwodnych zaobserwowanych wzdłuż wybrzeży. W marcu 2013 roku dwa rosyjskie bombowce Tu-22M3 Backfire w eskorcie czterech myśliwców Su-27 Flanker weszły bez zezwolenia w przestrzeń powietrzną Szwecji. Rosyjskie samoloty przeprowadziły symulację ataku nuklearnego przeciwko szwedzkim celom. Miesiąc później, 24 kwietnia, rosyjski samolot szpiegowski przeleciał przez międzynarodowy pas przestrzeni powietrznej pomiędzy głównymi wyspami Szwecji: Olandią i Gotlandią. W marcu 2014 roku Rosja przeprowadziła ćwiczenia wojsk obrony powietrznej w Zachodnim Okręgu Wojskowym, w których wzięło udział 3500 specjalistów i ponad 1000 sztuk sprzętu wojskowego. Rosyjski samolot bojowy wielokrotnie wszedł wówczas w szwedzką przestrzeń powietrzną. W październiku 2014 roku (i ponownie w styczniu 2015 roku) niezidentyfikowany okręt podwodny wpłynął nielegalnie w okolice archipelagu sztokholmskiego i choć nie zostało to potwierdzone, był to prawdopodobnie okręt rosyjski. W marcu 2015 roku 33 000 rosyjskich żołnierzy ćwiczyło desant i zajęcie Gotlandii oraz Bornholmu. Te wydarzenia wywołały w Szwecji największą mobilizację wojskową od czasów zimnej wojny. Zaniepokojone wzrostem rosyjskiej aktywności militarnej na Morzu Bałtyckim władze Szwecji zapowiedziały zwiększenie wydatków na obronę i nawiązanie bliższej współpracy wojskowej z Finlandią (Grzela, 2019). Agresywne zachowanie Rosji wpłynęło na bardziej przychylną opinię Szwedów na temat potencjalnego wejścia kraju do NATO. We wrześniu 2015 roku 41% obywateli było za przystąpieniem Szwecji do Sojuszu Północnoatlantyckiego, 39% przeciw, a 20% było niezdecydowanych. Premier Löfven poinformował 13 września 2016 roku, że Szwecja pozostaje militarnie niezaangażowana i dalsze zbliżanie do NATO nie będzie kontynuowane (Statement of Government Policy, 2016). Stanowisko to potwierdzał kilkakrotnie minister obrony Peter Hultqvist, przekonując, że nie należy postrzegać *Host Nation Support Memorandum of Understanding* jako kroku w kierunku członkostwa w NATO lub jakiegokolwiek ogólnej strategii przybliżania się do Sojuszu „tylnymi drzwiami”.

W Planie obrony na lata 2016-2020 Szwecja odeszła od samotnego aktora w polityce bezpieczeństwa i obrony na rzecz podmiotu realizującego politykę

solidarności, aktywnie uczestniczącego w szeregu międzynarodowych działań w zakresie bezpieczeństwa i obrony, w tym w ramach UE, współpracy nordyckiej, kontaktach dwu- i wielostronnych oraz zbliżania się do NATO. Jest kilka powodów wzmożonej współpracy w zakresie bezpieczeństwa i obrony. Szwecja doświadczała ich stopniowo. W pierwszych latach po zakończeniu zimnej wojny uznano, że nie ma bezpośredniego zagrożenia dla jej terytorium, a zatem aktywność państwa została skierowana na międzynarodowe operacje wojskowe, to zaś zmuszało do współpracy w zakresie szkoleń czy zakupu sprzętu, w celu obniżania kosztów udziału w misjach. Zasadność wyboru strategii bezpieczeństwa – odejście od obrony terytorialnej do obrony ekspedycyjnej – wynikała z koncepcji zaproponowanej przez rząd i przyjętej przez parlament w 2004 roku, którą następnie potwierdzono w 2009 roku w kolejnym cyklu planowania obronnego na lata 2010–2014. Międzynarodowe misje pokojowe były uzasadnione w odniesieniu do bardziej złożonego obrazu zagrożeń: terroryzmu, przestępczości międzynarodowej, zagrożeń transgranicznych, sytuacji kryzysowych i klęsk żywiołowych oraz pandemii. Po zajęciu Krymu i w następstwie agresywnych działań Rosji wobec Ukrainy szwedzkie władze coraz wyraźniej artykułowały wzrost zagrożenia dla swojego bezpieczeństwa. Postawa Rosji naruszyła paradygmat bezpieczeństwa Szwecji, zakładający brak lub niewielkie zagrożenie państwa konfliktem militarnym.

Prowokacje wojskowe Rosji w regionie Morza Bałtyckiego są kontynuowane. Szwecja wielokrotnie informowała o wtargnięciach na jej wody i przestrzeń powietrzną. Ta tendencja utrzymuje się przez większą część ostatniej dekady i nic nie wskazuje na to, by miała słabnąć (w 2020 roku dwa rosyjskie okręty wojenne bez zezwolenia wpłynęły na szwedzkie wody terytorialne w pobliżu Göteborga; w styczniu 2022 roku pojawiły się niezidentyfikowane bezzałogowe statki powietrzne nad strategicznymi obiektami energetycznymi, w pobliżu pałacu królewskiego w Drottningholm, nad trzema szwedzkimi elektrowniami jądrowymi – Oskarshamn, Ringhals i Forsmark – a także nad co najmniej dwoma lotniskami. Choć oficjalnie nikt tego nie potwierdza, podejrzani są Rosjanie).

Odejście od zasady neutralności nie wiąże się wyłącznie ze zmianą podejścia do partycypacji w militarnych organizacjach. To także początek nowej wizji roli krajowych sił zbrojnych i zredefiniowania znaczenia bezpieczeństwa. Szwecja na początku XXI wieku ulegała „rozbrojeniu” m.in. poprzez likwidację obrony cywilnej oraz zniesienie obowiązkowej służby wojskowej w 2010 roku (przywrócona w 2018 roku) (Gerner, 2018), co jednak nie oznaczało, że szwedzkie Siły Zbrojne nie były modernizowane i dostosowywane do zmieniających się warunków geopolitycznych. Polityka obrony na lata 2016-2020 zakładała

stworzenie solidnej obrony i zwiększenie potencjału wojskowego zarówno w kraju, jak i w regionie Morza Bałtyckiego (m.in. utworzono w 2018 roku nowy pułk na Gotlandii) (Swedish Armed Forces, 2021). Królestwo może się także poszczycić znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie wojskowości (chodzi m.in. o: Saab Gripen JAS 39E, który jest uznawany za jeden z najnowocześniejszych modeli samolotów, zdolny do latania z prędkością ponaddźwiękową bez użycia dopalaczy; drony, w tym UAV SKELDAR, który może przenosić 40-kilogramowy ładunek oraz przebywać w powietrzu przez sześć godzin). Zarówno w powietrzu, jak i na wodzie Szwecja dominuje pod względem sprzętu technologicznego. HMS Gotland stanowi przełom wśród niewidocznych okrętów podwodnych, które powstały w celu zwalczania środków wykrywania (Milzarski, 2018). Problem szwedzkiej obronności, ale też i zapowiedź przyszłej rewizji stanowiska państwa w stosunku do doktryny neutralności zawarł rządowy komunikat z 2020 roku na temat międzynarodowej współpracy obronnej (*Internationella försvarssamarbeten*, 2020/21:56). Rząd zaakcentował znaczenie interoperacyjności i współpracy w dziedzinie obronności oraz bezpieczeństwa, jak i kooperacji w przypadku kryzysów, a także wojen. Jednak dokument jasno podkreślał, że Szwecja nie posiadała żadnej gwarancji nadejścia jej z pomocą w sytuacji, gdyby Królestwo stało się celem ataków (Ministry of Foreign Affairs, 2022).

Rosyjska inwazja na Ukrainę przyczyniła się do ponownego otworzenia debaty na temat kondycji szwedzkich Sił Zbrojnych oraz aktualizacji zagadnienia bezpieczeństwa. W marcu 2022 roku szwedzki rząd zaakcentował konieczność zwiększenia wydatków wojskowych o około 320 milionów dolarów. Do 2025 roku zapowiedziano także podniesienie poziomu budżetu obrony o 40% (do około 12 miliardów dolarów) oraz osiągnięcie 2% PKB wydatków na obronność w 2028 roku (Forsberg, Kähkönen, Öberg, 2022). Podjęto także decyzję dotyczącą zwiększenia całkowitej zmobilizowanej siły końcowej – 90 000 żołnierzy do 2025 roku. Premier Ulf Kristersson zapowiedział także zwiększenie wkładu finansowego w zdolności wojskowe, jak i cywilne reagowanie kryzysowe państwa. Aspekt integracji wojskowej oraz cywilnej strony obronności będzie nadzorowany przez specjalnie do tego powołaną radę bezpieczeństwa (Gotkowska, 2022). Z kolei generał Micael Bydén, Naczelnny Dowódca Szwedzkich Sił Zbrojnych, na jednej z konferencji prasowych przedstawił szereg rad i zaleceń, które szwedzki rząd powinien wdrożyć w życie do 2035 roku. Wypowiedź dowódcy dotyczyła zwiększenia siły obronnej państwa oraz charakteru członkostwa państwa w NATO. Generał zwrócił uwagę na konieczność podniesienia standardów szwedzkiego wojska, aby spełnić wymagania stawiane przez Sojusz. W ramach

NATO Szwecja powinna skupić się na realizacji współpracy regionalnej, ponieważ państwa nordyckie należą do tego samego obszaru operacyjnego i kierowane są przez taką samą strukturę dowodzenia. Bydén nalega, aby rząd zadeklarował gotowość w sytuacjach kryzysowych w powietrzu oraz wzmocnił swoją obecność na wschodniej flance NATO. Szwedzkie państwo powinno także stać się bazą dla natowskich sił lądowych, powietrznych oraz morskich. Szwedzcy decydenci powinni w trybie natychmiastowym wzmocnić zdolności do przeprowadzenia zintegrowanej obrony powietrznej oraz zwiększyć obecność wojskową w północnej części Szwecji, poprzez utworzenie jednostki w Kalixfors w gminie Kiruna (Bye, 2022).

Szwecja po rosyjskiej agresji na Ukrainę stała się bardziej świadoma znaczenia sił zbrojnych oraz konieczności zabezpieczenia całego terytorium. Ambitne plany zwiększania wydatków na zbrojenia świadczą o tym, że Królestwo poważnie podchodzi do nowej roli, jaką przyjdzie państwu pełnić w NATO. Choć Szwecja osiągnęła już wiele, szczególnie na polu wojskowych wynalazków, wciąż stoi przed wieloma wyzwaniami, aby dopasować się do poinwazyjnych warunków bezpieczeństwa i obrony.

3. WIZJA SZWECJI W NATO PO 24 LUTYM 2022 ROKU

Rosyjska agresja na Ukrainę diametralnie zmieniła podejście Szwecji do NATO. O ile wizja przyszłego członkostwa wydawała się raczej ideą niż konkretnym planem, o tyle wydarzenia zapoczątkowane 24 lutego 2022 roku, przekształciły perspektywę uczynienia Szwecji częścią NATO w nową rzeczywistość. Wstąpienie Szwecji do Sojuszu stało się kwestią czasu. Jak wspomniano, przed wojną w Ukrainie państwo to aktywnie angażowało się w prace NATO. Jednak wszystkie te działania opierały się na braku zobowiązania do wzajemnej pomocy, co gwarantowało tylko pełnoprawne członkostwo w Sojuszu (Riegert, 2022). Dla Szwecji wydarzeniem przełomowym była agresja na Ukrainę w 2022 roku, bowiem, jak stwierdziła premier Królestwa Szwecji Magdalena Andersson: „Po 24 lutego krajobraz bezpieczeństwa uległ całkowitej zmianie” (Carrick, 2022).

Szwedzki proces podjęcia ostatecznej decyzji w sprawie członkostwa w NATO był spowolniony (Gotkowska, Chmielewski, 2022) ze względu na wiążące się z nią złamanie dwustuletniej tradycji neutralności i podjęcie niepodważalnie ważnej decyzji, która uwarunkuje przyszłe kierunki polityki Szwecji, jej relacje z innymi państwami i znaczenie Królestwa na arenie międzynarodowej *sensu largo*.

Premier Andersson podkreślała w swoich wypowiedziach konieczność właściwego i precyzyjnego przemyslenia, które z rozwiązań byłoby najlepsze dla zabezpieczenia państwowych interesów (Lindström, 2022). Podjęcie decyzji pronatowskiej oznacza zmianę polityki partii rządzącej, która dotychczas nie wyrażała poparcia dla idei przyłączenia Szwecji do NATO (M. Andersson jeszcze na początku marca 2022 roku twierdziła, że akcesja Szwecji do Sojuszu Północnoatlantyckiego niekorzystnie zmieni kondycję bezpieczeństwa w Europie Północnej), bazując na rozwijaniu własnych zdolności obronnych, jak i współpracy wojskowej, głównie z USA i NATO. Dodatkowo, przystąpienie do Sojuszu może oznaczać utratę części twardego elektoratu o pacyfistycznych preferencjach.

Warto jednak zaznaczyć, że szwedzka scena polityczna jest w większości zjednoczona i wyraża poglądy pronatowskie (poparcie wyrażali Moderaci, Partia Centrum, Chrześcijańscy Demokraci i Liberałowie). Z kolei przeciwko tradycyjnie występują Lewica i Zieloni, a partia Szwedzkich Demokratów zrewidowała swoje stanowisko po rosyjskiej agresji na Ukrainę w 2022 roku (Gotkowska, Chmielewski, 2022). W celu wypracowania konsensusu w sprawie członkostwa w NATO rząd Szwecji w maju 2022 roku prowadził rozmowy z wszystkimi partiami politycznymi. Socjaldemokraci zapowiedzieli także dialog z obywatelami podczas trzech narodowych spotkań (Lingström, 2022). Decyzja o przystąpieniu do NATO wywołała niepokój wśród wielu Szwedów, obawiających się, że członkostwo w sojuszu wojskowym ograniczy zdolność Szwecji do forsowania rozbrojenia nuklearnego, kontroli zbrojeń i pokojowego rozwiązywania sporów. Premier wykluczyła jednak żądanie przedstawione przez liderkę partii Lewica Nooshi Dadgostar o przeprowadzenie referendum w sprawie NATO. Andersson uzasadniła swoją decyzję tym, że nie jest to materia odpowiednia dla referendum, wskazując na fakty, które nadal są utajnione (Öhrn, 2022).

Jedną z determinant opóźniających podjęcie decyzji o przystąpieniu Szwecji do NATO było zapewnienie bezpieczeństwa państwu, którego kandydatura jest rozważana. Złożenie wniosku o członkostwo uruchamia mechanizmy obrony państwa kandydackiego (ratyfikacja może trwać nawet rok, ponieważ parlamenty trzydziestu państw członkowskich NATO muszą wyrazić zgodę na przyjęcie nowych członków, co i tak w przypadku Szwecji jest wyjątkiem, gdyż w normalnych warunkach proces akcesyjny trwa przeważnie do kilku lat), m.in. obecność sił morskich lub powietrznych czy organizowanie ćwiczeń na terytorium Szwecji (Kauranen, Ahlander, 2022; Riegert, 2022). Był to, jak podkreśla minister obrony Szwecji Peter Hultqvist, rodzaj zabezpieczenia, jak i zobowiązania ze strony państw NATO, a nie gwarancja bezpieczeństwa (Öbrink, 2022). Szwecja zażądała, zwłaszcza od USA i Wielkiej Brytanii,

aby potwierdzono taką ochronę na czas rozważania szwedzkiej kandydatury (Ekholm, 2022), co państwa te uczyniły. Ostatecznie premier Szwecji poinformowała opinię publiczną, że zamierza złożyć wniosek o członkostwo w Sojuszu na szczycie NATO w Madrycie odbywającego się w dniach 29-30 czerwca 2022 roku (Lingström, 2022). Tym, co wpłynęło na podjęcie tej decyzji, była postawa Finlandii, która dzieli z Rosją 1340-kilometrową granicę wschodnią i po 24 lutego 2022 roku była gotowa aplikować o przyjęcie do Sojuszu tak szybko, jak to tylko możliwe. Rząd w Helsinkach nalegał, aby wejście do Sojuszu odbyło się wraz ze Szwecją (Wolf-Watz, 2022). Oba państwa sformułowały podobne stanowiska wobec agresji Rosji na Ukrainę, stwierdzając, że zmienia ona cały „krajobraz bezpieczeństwa” (Harding, 2022) i oba na przełomie kwietnia i maja 2022 roku dokonały przeglądu swojej polityki bezpieczeństwa (*security policy review*). 12 maja 2022 roku Prezydent Finlandii Sauli Niinistö i premier Sanna Marin ogłosili, że Finlandia musi „bezzwłocznie” złożyć wniosek o przystąpienie do NATO (Kauranen, Ahlander, 2022), dodając, że mają nadzieję, że „krajowe kroki potrzebne do podjęcia tej decyzji zostaną podjęte szybko, w ciągu najbliższych kilku dni” (Prime Minister’s Office Press release, 2022). Po tej deklaracji Królestwo nie chciało pozostać militarnym „outsiderem”. Choć decyzje podejmowane były przez każde z państw z osobna, ostateczne postanowienie uwarunkowane zostało długą historią współpracy obronnej między Szwecją a Finlandią i chęcią jej kontynuacji (Lindström, 2022). Akcesja Szwecji i Finlandii została jednak podana w wątpliwość po tym, jak Turcja zgłosiła obawy dotyczące ich członkostwa w Sojuszu. Turcja domaga się gwarancji, że oba państwa nordyckie nie będą wspierać grup uznawanych przez rząd w Ankarze za organizacje terrorystyczne. Dzięki wielostronnym zbiegom dyplomatycznym, ministrowie spraw zagranicznych tych trzech państw podpisali memorandum potwierdzające, że podczas szczytu NATO w Madrycie Turcja poprze akcesję Szwecji i Finlandii.

Szwecja i Finlandia zakończyły rozmowy akcesyjne w Kwaterze Głównej NATO w Brukseli 4 lipca 2022 roku. Formalnie potwierdziły one chęć i zdolność do wypełnienia politycznych, prawnych i wojskowych zobowiązań wynikających z członkostwa w NATO. Dzień później podpisano protokoły akcesyjne. Turecki przywódca Recep Tayyip Erdogan ostrzegł, że Ankara może nadal blokować ten proces, jeśli oba państwa nie spełnią w pełni żądania Turcji dotyczącego ekstradycji osób podejrzanych o terroryzm. Zapowiedział, że turecki parlament może odmówić ratyfikacji umowy. Jest to poważne zagrożenie, ponieważ przystąpienie do NATO musi zostać formalnie zatwierdzone przez wszystkie 30 państw członkowskich.

Decyzja Szwecji i Finlandii ma kluczowe znaczenie dla NATO, które postrzega oba państwa jako niezbędne dwa filary do zapewnienia bezpieczeństwa w obszarze Morza Bałtyckiego, szczególnie jeżeli polityka Władimira Putina nie zatrzyma się tylko w granicach Ukrainy (Ekholm, 2022). Stając się członkiem NATO, Szwecja może osiągnąć tak potrzebną równowagę w polityce bezpieczeństwa i zyskać solidne zabezpieczenie. Członkostwo w NATO oznacza, że państwo to przyjmuje prawa i obowiązki wynikające z Traktatu Waszyngtońskiego, a konkretnie artykułu 5, a tym samym, że uzyska dostęp do wielostronnej platformy transatlantyckiej. Jednocześnie, przystąpienie do NATO, tak jak członkostwo w Unii Europejskiej, w pewnym sensie ograniczy polityczne i dyplomatyczne pole manewru Szwecji. Członkostwo będzie nowym elementem jej polityki zagranicznej i dodatkowym aspektem uwzględnianym w codziennych decyzjach. Przystępując do NATO, Szwecja wzmocni bezpieczeństwo europejskie – jej Siły Zbrojne, terytorium oraz przestrzeń powietrzna staną się częścią planowania NATO. Ponadto, widoczne będą również korzyści wynikające z interoperacyjności, w szczególności w sferze wymiany informacji wywiadowczych (*Sweden's road to NATO*, 2022). Obecność Szwecji w Sojuszu zapewne ułatwi stabilizację bezpieczeństwa w bliższym i dalszym środowisku Królestwa. W przypadku najbliższego otoczenia wejście do NATO zsynchronizuje i sformalizuje współpracę między Szwecją a Danią, Norwegią i Islandią w zakresie bezpieczeństwa oraz obrony, co jednocześnie przełoży się na zwiększenie efektywności reakcji Sojuszu na potencjalne zagrożenie (Kennedy, 2022). Akcesja ta uformuje strefę buforową w Arktyce i w regionie Morza Bałtyckiego, a także stworzy najdłuższą granicę NATO z Rosją.

Najbardziej oczekiwaną konsekwencją militarną szwedzkiego członkostwa w NATO jest zniesienie niepewności co do wspólnych działań w przypadku kryzysu na Morzu Bałtyckim. Szwecja w NATO przyczyni się do zwrócenia większej uwagi na konieczność obrony Estonii, Łotwy i Litwy. Kraje te są bowiem często postrzegane jako kolejny, potencjalny cel rosyjskiej agresji, ponieważ zamieszkuje w nich znaczna rosyjska mniejszość etniczna. Profesor Jacob Westberg z Uniwersytetu Obrony w Sztokholmie tłumaczy, że uzyskanie przez Szwecję statusu państwa-członka oznacza dla Sojuszu – po pierwsze – łatwiejsze przeprowadzanie operacji na Morzu Bałtyckim poprzez wysłanie wsparcia bałtyckim republikom drogą morską i powietrzną. Po drugie, Gotlandia – wyspa o strategicznym znaczeniu, zostanie włączona w natowski system, stanowiąc istotny element obrony regionu Morza Bałtyckiego i państw bałtyckich. Co więcej, strategiczne położenie Szwecji znacząco przyczyni się do wzmocnienia pozycji NATO w Arktyce (Dudzińska, 2022), gdzie Rosja

od dawna rozbudowuje infrastrukturę wojskową (Lorenz, 2022). Ważnym atutem Szwecji i Finlandii jest fakt, iż posiadają one wiedzę i doświadczenie wyniesione z historycznych relacji z Rosją, co może stanowić istotny wkład w budowanie odpowiedniej strategii zapobiegania rosyjskim działaniom godzącym w fundamenty demokracji. Udostępnienie Sojuszowi terytorium obu państw skandynawskich ograniczy możliwość rosyjskiego ataku w Europie Północnej (Kennedy, 2022) m.in. poprzez zamontowanie natowskich systemów wczesnego ostrzegania (Forsberg, Kähkönen, Öberg, 2022), zwłaszcza że zasięg NATO będzie wówczas stanowić zagrożenie dla dwóch znaczących rosyjskich miast: Petersburga (gdzie znajduje się strategiczny port morski) oraz Murmańska (w którym ulokowana jest baza morska i Flota Północna wraz z atomowymi okrętami podwodnymi) (Forsberg, Kähkönen, Öberg, 2022). Stworzenie takiego obronnego pierścienia ostatecznie zdefiniuje granicę między NATO a FR (Hickman, 2022).

Nie bez znaczenia dla NATO jest szwedzki potencjał militarny (państwo to przoduje w obronie morskiej i powietrznej – posiada m.in. 5 okrętów podwodnych oraz około 100 nowoczesnych odrzutowców myśliwskich) (Riegert, 2022), podobnie jak wspomniane wcześniej osiągnięcia w dziedzinie wojskowych technologii (Kennedy, 2022). Szwedzka marynarka wojenna wzbogaci militarne zaplecze Sojuszu, zwłaszcza w przypadku kontroli szlaków komunikacyjnych na Bałtyku i w północnej części Atlantyku. Członkostwo Szwecji w NATO prawdopodobnie zwiększy jej dostęp do międzynarodowych rynków broni i otworzy możliwości specjalizacji i współpracy. Królestwo będzie mogło rozwijać swój potencjał wojskowy, co łącznie wzmocni pozycję Szwecji jako eksportera militariów (Forsberg, Kähkönen, Öberg, 2022). Dodatkowo, Królestwu będzie o wiele łatwiej przystosować się do wojskowych wymagań, jakie stawia NATO, poprzez posiadanie sprawnego i wykwalifikowanego wojska, które nabyło doświadczenie i praktykę podczas ćwiczeń z Sojuszem (Hickman, 2022).

Na niekorzyść dla przyszłości Królestwa w Sojuszu działa niski poziom nakładów na siły zbrojne. Szwecja, po eliminacji zimnowojennego zagrożenia, systematycznie redukowała wydatki na obronność. W 2015 roku wynosiły one zaledwie 0,9 PKB. W 2021 roku stanowiły około 1,2% PKB, a w 2022 roku wzrosły do około 1,3% PKB (Ekholm, 2022). Przystąpienie do Sojuszu oznacza konieczność podwyższenia wydatków na siły zbrojne oraz wymaga przywiązania większej uwagi do ich kondycji i modernizacji.

Decyzja Szwecji o przystąpieniu do NATO pokazuje, że rola tej organizacji w zapewnieniu bezpieczeństwa Europy jest kluczowa. Dla Sojuszu członkostwo Szwecji (i Finlandii) będzie geopolitycznym przełomem. Ma ono bowiem

fundamentalne znaczenie dla dalszego rozwoju transatlantyckiej organizacji, gdyż wzmocni odstraszanie i obronę NATO. To zaś przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa europejskiego i jest szczególnie istotne dla sojuszników znajdujących się w bliskiej odległości geograficznej od Rosji. Sojusz pozyska demokratyczne, bogate i stosunkowo silne militarnie państwa w strategicznie ważnym regionie. Zjednoczona Północ w NATO wzmocni potencjał wojskowy Sojuszu i gotowość do obrony zbiorowej. Ponadto rozszerzenie to zwiększy polityczną wagę Północy w NATO. Zdolność obronna Szwecji i Finlandii stworzy kompleksowy i solidny system odstraszania w Europie Północnej. Zwiększy też zdolność NATO do ochrony północnego Atlantyku przed rosyjską agresją. Rozszerzenie NATO da ponadto wsparcie dla Norwegii, która jako jedyne państwo leżące nad Atlantykiem i graniczące z Rosją jest odpowiedzialne za ogromny obszar morski.

Bez wątpienia czynnikiem oddziałującym na proces akcesji Szwecji do NATO jest reakcja Rosji. Ta decyzja skomplikuje rosyjskie operacje wojskowe i ograniczy możliwości aktywności wojskowej w obszarze Morza Bałtyckiego. Jak dotąd, Rosja zareagowała groźbą, iż nie zawaha się przywrócić militarnej równowagi poprzez wzmocnienie obrony na Bałtyku, włączając w to rozmieszczenie broni nuklearnej. Mówił o tym minister spraw zagranicznych FR Siergiej Ławrow, grożąc przerodzeniem się wojny w Ukrainie w wojnę nuklearną. Dimitri Miedwiediew dodał, że przystąpienie obu państw nordyckich do Sojuszu zwiększy obecność broni nuklearnej, jak i pocisków hipersonicznych w regionie bałtyckim (Faulconbridge, 2022). Prezydent Putin także odniósł się do decyzji państw skandynawskich i stwierdził, że z Finlandią i Szwecją Rosja nie ma takich problemów, jak z Ukrainą: „Chcą wstąpić do NATO, proszę bardzo” – stwierdził Putin. Zagroził jednak, że Rosja zareaguje „symetrycznie” i odpowie na wszelkie próby rozmieszczenia infrastruktury i oddziałów NATO w pobliżu swoich granic (Harding, 2022). Królestwo zatem może stać się potencjalnym celem rosyjskiej agresji. Jednak Rosja jest świadoma zobowiązań wynikających zarówno z klauzuli solidarności UE, jak i art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Podejmowane przez nią działania, takie jak protesty dyplomatyczne lub zwiększona obecność sił wojskowych w regionie Bałtyku były i są wyrazem publicznej krytyki szwedzkiego wejścia do Sojuszu, ale też przejawem bezsilności kremlowskiego ośrodka władzy w kwestii dalszego torpedowania wstąpienia Szwecji do NATO.

WNIOSKI

Celem artykułu była analiza podejścia Królestwa Szwecji do członkostwa w NATO przed i po rosyjskiej agresji na Ukrainę w 2022 roku. Wnioski z przeprowadzonej analizy pozwalają potwierdzić przyjętą we wprowadzeniu tezę. Szwedzka polityka bezpieczeństwa zmieniła się w ciągu ostatnich kilku lat. Od silnego nacisku na krajową obronę terytorialną, przez uczestnictwo w międzynarodowych misjach zarządzania kryzysowego i powrót do koncepcji obrony całkowitej, aż do decyzji o przystąpieniu do NATO. W ciągu trzech miesięcy Królestwo diametralnie zmieniło swoje podejście do akcesji do militarnego sojuszu. Inwazja Rosji na Ukrainę pokazała, że Rosja jest gotowa zaatakować sąsiedni naród. W związku z tym Szwecja zweryfikowała dotychczasowe założenia polityki bezpieczeństwa i uznała, że potrzebuje formalnych gwarancji bezpieczeństwa, które wiążą się z członkostwem w NATO, gdyż państwo to nie będzie dłużej bezpieczne pozostając poza Sojuszem.

Za sprawą rosyjskiej agresji Szwecja znalazła się na rozdrożu w odniesieniu do swojej strategii bezpieczeństwa. Państwo to uważało bowiem neutralność za „pas bezpieczeństwa” i gwarancję pokoju, a członkostwo w sojuszu polityczno-wojskowym podważało ten szlachetny cel. Co więcej, przez lata twierdzono, że bezpieczeństwo narodowe, pokój międzynarodowy, dobrobyt i etyka przemawiają na korzyść tej doktryny. Polityka neutralności została zinstytucjonalizowana, a kwestionowanie lub opowiadanie się za jej zmianą było bardzo ryzykowne dla każdego, kto chciał być poważnie traktowany w debacie politycznej. Szwecja w okresie zimnej wojny chciała być postrzegana jako mediator i budowniczy mostów porozumienia, a następnie kreowała swój wizerunek promotora światowego pokoju i uczciwego mediatora. Kolejne rządy wzmacniały relacje z NATO, jednocześnie publicznie odwołując spekulacje, że takie działania są krokiem w kierunku członkostwa w NATO. Doktryna neutralności stała się w Szwecji elementem tożsamości narodowej, tak głęboko zakorzenionej w społeczeństwie, że długo ograniczała ona możliwość swobodnego manewru w odniesieniu do potencjalnego przystąpienia do Sojuszu. Jednak koncepcja ścisłej neutralności, taka jak ta, prowadzona przez okres zimnej wojny, jest zdezaktualizowana. Współcześnie postawa neutralności straciła swoją pierwotną istotę, co można zauważyć na przykładzie innych państw Europy: Szwajcarii (zadecydowała się przyłączyć do sankcji UE wobec Rosji) czy Austrii (wzięła udział w ćwiczeniach wojskowych organizowanych przez NATO) (Hille, 2022).

Środowisko międzynarodowe podlega nieustannym zmianom, a wydarzenia takie jak kryzysy, konflikty oraz wojny wywierają na państwach presję zredefiniowania dotychczasowego *status quo*, a także sposobów ochrony żywotnych interesów narodowych. Dalsze badania powinny objąć problematykę neutralności oraz weryfikacji postaw państw, których wstrzymujące się zachowania poddawane są próbie w przypadkach łamania zasad *ius cogens* przez inne podmioty sceny międzynarodowej. Kontynuacja analizy szwedzkiego wątku powinna uwzględnić rolę Królestwa w NATO, a także interpretację przyszłych reform sektora zbrojeniowego, obronnego oraz związanego z pojęciem bezpieczeństwa narodowego Szwecji, która wraz z wejściem do Sojuszu będzie musiała uwzględnić nowe perspektywy obrony, ochrony i odpowiedzi na zagrożenie ze strony drugiego państwa.

BIBLIOGRAFIA

- af Malmborg M. (2001), *Neutrality and State-Building in Sweden*, Basingstoke: Palgrave.
- Agius Ch. (2006), *The Social Construction of Swedish Neutrality: Challenges to Swedish identity and sovereignty*, Manchester: University Press.
- Bildt C. (1996), *Security in the Northern Europe: A Swedish Perspective*, [w:] Knudsen O.F. (ed.), *Strategic Analysis and the Management of Power: Johan Jørgen Holst, the Cold War and the New Europe*, London: Palgrave Macmillan Press Ltd, s. 153-166.
- Bildt C. (2018), *The End of Scandinavian Non-Alignment*, <https://www.projectsyndicate.org/commentary/sweden-finland-moving-toward-nato-membership-by-carl-bildt> 2018-10 [dostęp: 20.06.2022].
- Bye H-G. (2022), *Sweden's Chief of Defense Wants to Strengthen Military Presence in Northern Sweden*, <https://www.highnorthnews.com/en/swedens-chief-defense-wants-strengthen-military-presence-northern-sweden> [dostęp: 25.11.2022].
- Carrick H. (2022), *Will Finland and Sweden join NATO? What move would mean for Russia - and what are other member countries*, <https://www.nationalworld.com/news/world/finland-sweden-nato-russia-member-countries-3653981> [dostęp: 01.07.2022].
- Czarny R.M. (2017), *Ewolucja neutralności Szwecji w XXI wieku*, Kielce: UJK.
- Czarny R.M. (2018), *Sweden: From Neutrality to International Solidarity*, Cham: Springer International Publishing AG.
- Dalsjö R. (2006), *Life-Line Lost: The Rise and Fall of 'Neutral' Sweden's Secret Reserve Option of Wartime Help from the West*, Stockholm: Santerus Academic Press Sweden.
- Dalsjö R. (2012), *From self-sufficiency to solidarity: The Transformation of Sweden's Defence and Security Policies*, [w:] *Strategic Management of Military Capabilities: Seeking Ways to Foster Military Innovation* (proceedings International Symposium on Security Affairs), s. 141-160.
- Doeser F. (2008), *In Search of Security. After Collapse of the Soviet Union*, Stockholm: Stockholm University.
- Dudzińska K. (2022), *Bezpieczeństwo Szwecji a proces akcesji do Sojuszu*, PISM, nr 179 (2598).

- Ekholm M. (2022), *Varför vill Finland och Sverige gå med i Nato samtidigt – och finns det några säkerhetsgarantier?*, <https://svenska.yle.fi/a/7-10015823> [dostęp: 03.05.2022].
- Faulconbridge G. (2022), *Russia warns of nuclear deployment if Sweden, Finland join NATO*, <https://www.reuters.com/world/europe/russia-warns-baltic-nuclear-deployment-if-nato-admits-sweden-finland-2022-04-14/> [dostęp: 04.05.2022].
- Forsberg R., Kähkönen A., Öberg J. (2022), *Implications of a Finnish and Swedish NATO Membership for Security in the Baltic Sea Region*, <https://www.wilsoncenter.org/article/implications-finnish-and-swedish-nato-membership-security-baltic-sea-region> [dostęp: 26.11.2022].
- Forsberg T., Vaahtoranta T. (2001), *Inside the EU, Outside NATO: Paradoxes of Finland's and Sweden's Postneutrality*, *European Security*, 10, nr 1, s. 8.
- Gerner K. (2018), *Why Sweden's 'prepare for war' leaflet is a waste of paper*, <https://theconversation.com/why-swedens-prepare-for-war-leaflet-is-a-waste-of-paper-97194> [dostęp: 25.11.2022].
- Gotkowska J. (2022), *Nowy rząd Szwecji: zmiany wewnętrzne, konsensus w bezpieczeństwie*, Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia.
- Gotkowska J. (2013), *Szwedzki szpagat. Polityka obronna Szwecji a region Morza Bałtyckiego*, Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia.
- Gotkowska J., Chmielewski B. (2022), *Finlandia (i Szwecja) na drodze do NATO*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-04-14/finlandia-i-szwecja-na-drozdze-do-nato> [dostęp: 05.05.2022].
- Grzela J. (2019), *Polityka bezpieczeństwa państw nordyckich*, Kielce: UJK 2019.
- Harding L. (2022), *Sweden and Finland agree to submit Nato applications, say reports*, <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/25/sweden-and-finland-agree-to-submit-nato-applications> [dostęp: 03.05.2022].
- Harding L. (2022), *Putin issues fresh warning to Finland and Sweden on installing Nato infrastructure*, <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/29/russia-condemns-nato-invitation-finland-sweden> [dostęp: 24.09.2022].
- Hendrickson R.C. (2007), *History: Sweden's partnership with NATO*, http://www.nato.int/docu/review/2007/military_civilian_divide/NATO_Sweden/EN/index.htm [dostęp: 10.07.2022].
- Hickman J. (2022), *Why Finland and Sweden's Accession Is a Game-Changer for NATO*, <https://cepa.org/article/why-finland-and-swedens-accession-is-a-game-changer-for-nato/> [dostęp: 26.11.2022].
- Hille P. (2022), *Zmierzch neutralności w Europie*, <https://www.dw.com/pl/zmierzch-neutralno%C5%9Bci-w-europie/a-61646926> [dostęp: 25.11.2022].
- Holmström M. (2008), *NATO:s försvar av nordligaste Sverige- informellt samarbete med NATO-grannen Norge*, *Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar Och Tidskrift*, nr 4, s.16-41.
- Kanger T., Gummeson J. (1990), *Kommunistjägarna: socialdemokraternas politiska spioneri mot svenska folket*, Stockholm: Ordfron.
- Kauranen A., Ahlander J. (2022), *What you need to know about Finland's and Sweden's path to NATO membership*, <https://www.reuters.com/world/europe/what-you-need-know-about-finlands-swedens-path-nato-membership-2022-05-03/> [dostęp: 04.05.2022].
- Kennedy B. (2022), *What are the benefits and drawbacks of adding Finland and Sweden to NATO?*, <https://theweek.com/pros-and-cons/1013502/what-are-the-benefits-and-drawbacks-of-adding-finland-and-sweden-to-nato> [dostęp: 26.11.2022].

- Kobierecka A. (2016), *Uwarunkowania szwedzkiej polityki neutralności*, Polityka i Społeczeństwo, nr 4(14), s. 148.
- Lindström A. (2022), *Sanna Marin i Stockholm: Jag skulle föredra att Finland och Sverige fattar liknande beslut*, <https://www.hbl.fi/artikel/svd-magdalena-andersson-vill-in-i-nato/> [dostęp: 05.05.2022].
- Lingström J. (2022), *Sverige kan gå med i Nato i juni – Finland ger besked om några veckor*, <https://www.altinget.se/artikel/sverige-kan-gaa-med-i-nato-i-juni-finland-ger-besked-om-naagra-veckor> [dostęp: 03.05.2022].
- Lorenz W. (2022), *Wpływ członkostwa Finlandii i Szwecji w NATO na bezpieczeństwo Sojuszu*, PISM, nr 94 (2513).
- Milzarski E. (2018), *Why Sweden is low-key one of the greatest superpowers*, <https://www.wearthemighty.com/mighty-tactical/sweden-low-key-greatest-superpower/> [dostęp: 25.11.2022].
- Ministry of Defence (2013), *Report from the Inquiry on Sweden's International Defence Cooperation Fö 2013:B, International Defence Cooperation Efficiency, Solidarity, Sovereignty*.
- Ministry of Foreign Affairs (2022), *Deterioration of the security environment – implications for Sweden*, Ds 2022:8, 13 May 2022.
- Möller U., Bjereld U. (2010), *From Nordic Neutrals to Post-neutral Europeans: Differences in Finnish and Swedish Policy Transformation*, Cooperation and Conflict, 45, nr 4, s. 363-386.
- National Security Council Report (1960), *Statement Of U.S. Policy Toward Scandinavia (Denmark, Norway And Sweden)*, NSC 6006/1, April 6, 1960.
- NATO (2016), *Operations and missions: past and present*, 21 December 2016, http://www.nato.int/cps/bu/natohq/topics_52060.htm [dostęp: 02.05.2022].
- Öbrink A. (2022), *Försvarsminister Peter Hultqvist: Sverige kan räkna med skydd från Nato*, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/forsvarsminister-peter-hultqvist-sverige-kan-rakna-med-skydd-fran-nato> [dostęp: 03.05.2022].
- Öhrn L. (2022), *Magdalena Andersson: Osäker period efter Natoansökan*, <https://www.di.se/nyheter/magdalena-andersson-osaker-period-efter-natoansokan/> [dostęp: 05.05.2022].
- Olesen Th. (2004), *The Cold War – and the Nordic Countries*, Odense: University Press of Southern Denmark.
- Opinioner 2014 (2015), *Allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*, Publikationsnummer MSB 802.
- Pashkov M. (2009), *Swedish security model: Peace-loving, well-armed neutrality*, National Security & Defence, nr 1, s. 40-43.
- Prime Minister's Office Press release (2022), *Joint statement by the President of the Republic and Prime Minister of Finland on Finland's NATO membership*, Office of the President of the Republic of Finland Prime Minister's Office Press release 12 May 2022.
- Riegert B. (2022), *Po ataku na Ukrainę. Finlandia i Szwecja w drodze do NATO*, <https://www.dw.com/pl/po-ataku-na-ukrain%C4%99-finlandia-i-szwecja-w-drodze-do-nato/a-61474450> [dostęp: 05.05.2022].
- SOU (1994), *Historiskt vägval. Följderna för Sverige i utrikes- och säkerhetspolitik hänseende av att bli, respektive inte bli medlem i Europeiska Unionen*.
- Statement of Government Policy (2016). Published 13 September 2016. Prime Minister Stefan Löfven, the Riksdag.
- Sutor J. (1972), *Państwa neutralne i niezaangażowane*, Warszawa: Wiedza Powszechna.

Sweden's road to NATO, <https://www.government.se/government-policy/sweden-and-nato/swedens-road-to-nato/> [dostęp: 26.11.2022].

Swedish Armed Forces (2021), *We defend Sweden pocket guide – swedish armed forces*.

Wolf-Watz K. (2022), *Sverige och Finland allt mer i takt om Nato*, <https://sverigesradio.se/avsnitt/sverige-och-finland-allt-mer-i-takt-om-nato> [dostęp: 03.05.2022].

OD IDEI DO FAKTU – DROGA SZWECJI DO NATO

Streszczenie

Szwedzka polityka bezpieczeństwa i obrony zmieniała się w ciągu ostatnich kilkunastu lat. Od silnego nacisku na krajową obronę terytorialną, przez uczestnictwo w międzynarodowych misjach zarządzania kryzysowego i powrót do koncepcji obrony całkowitej aż do decyzji o przystąpieniu do NATO. Jedną z pierwszych, istotnych zmian w szwedzkiej polityce bezpieczeństwa i obrony była deklaracja solidarności z 2009 roku, która została powtórzona w 2014 roku. Rząd podkreślił w niej, że Szwecja nie pozostanie bierna, gdy inne państwo zostanie dotknięte przez katastrofę lub zaatakowane. Prawdziwa „rewolucja” w szwedzkiej doktrynie bezpieczeństwa nastąpiła jednak po inwazji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 roku. Wojna w najbliższym sąsiedztwie zmusiła Szwecję do dokonania przeglądu swojej polityki bezpieczeństwa, w efekcie którego rząd uznał, że państwo nie będzie dłużej bezpieczne pozostając poza NATO. Decyzja Szwecji o przystąpieniu do Sojuszu Północnoatlantyckiego jest historyczna i zrywa z jej długą tradycją neutralności i niezaangażowania.

Słowa kluczowe: Szwecja w NATO; agresja na Ukrainę; neutralność; polityka militarnego niezaangażowania.